

- 9001:2000) [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.arbicon.ru>. — Загл. с екрана.
8. Размарилова Н. И. Система менеджмента качества как стратегия совершенствования деятельности библиотеки вуза // Практические аспекты модернизации вузовских библиотек. Опыт программы «Совершенствование управления библиотечными ресурсами в вузах» Национального фонда подготовки кадров»: конференция. Мастер-класс «Система менеджмента качества как инструмент управления и совершенствования деятельности библиотеки вуза», Санкт-Петербург, 1-3 дек. 2004 г. — Электрон. дан. (1 файл). — СПб., [2004?]. — Режим доступу: <http://www.arbicon.ru>. — Загл. с екрана.
  9. Чуприкова Н. Т. Практические аспекты внедрения системы менеджмента качества в библиотеке университета [Электронный ресурс] / Н. Т. Чуприкова, Н. И. Размарилова ; ГПНТБ России // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса : материалы 12-й международ. конф. «Крым-2005» . — Электрон. дан. — М., [2005?] — 1 электрон. опт. диск (CD-ROM). — Режим доступу: <http://www.lib.tru.ru>. — Загл. с екрана.
  10. Ткаченко Т. П. Система менеджменту якості бібліотек ВНЗ у сучасному соціально-комунікаційному середовищі / Т. П. Ткаченко // Інновації і менеджмент якості в діяльності бібліотек вищих навчальних закладів : до 90-річчя від дня засн. ун-ту : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 21–22 жовт. 2010 р. / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, Наук. б-ка. — Донецьк, 2010. — С. 18–22.
  11. Дубровина Л. А. Менеджмент качества как направление модернизации деятельности библиотек : дис. . . . канд. пед. наук : 05.25.03 / Л. А. Дубровина. — М., 2004. 249 с. Библиогр.: С. 166–183.
  12. Справочник библиотекаря / науч. ред. А. Н. Ванеева. 4-е изд. перераб. и доп. — СПб : Профессия, 2010. 640 с.

Надійшла до редколегії 03.09.2012 р.

УДК 316.77:02

О. М. КОБЕЛЄВ

«АНАЛІТИКА ТЕКСТУ» ЯК НАВЧАЛЬНИЙ КУРС ДЛЯ БАКАЛАВРІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «КНИГОЗНАВСТВО, БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО І БІБЛІОГРАФОЗНАВСТВО»

Розглядаються роль, форма та зміст навчальної дисципліни «Аналітика тексту», особливості її викладання на факультеті бібліотекознавства й інформатики Харківської державної академії культури для бакалаврів зі спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографознавство».

Ключові слова: *аналітика тексту, текст, інформаційно-аналітичні технології, навчальна дисципліна, бакалаври, бібліотекознавство, книгознавство, бібліографознавство.*

Рассматриваются роль, форма и содержание учебной дисциплины «Аналитика текста», особенности ее преподавания на факультете библиотековедения и информатики Харьковской государственной академии культуры для бакалавров по специальности «Книговедение, библиотековедение и библиографоведение».

Ключевые слова: *аналитика текста, текст, информационно-аналитические технологии, учебная дисциплина, бакалавры, библиотековедение, книговедение, библиографоведение.*

In article are considered the role, the form and the contents of a subject matter of the «Analyst of the text», features of its teaching at faculty of library science and computer science of the Kharkiv state academy of culture for bachelors on a speciality «Bibliology, library science and bibliography» are marked.

Key words: *analytics of the text, the text, information-analytical technologies, a subject matter, bachelors, library science, bibliology, bibliography.*

Бібліотечна сфера України нині перебуває в ситуації, яка потребує серйозних змін як у сфері функціонування бібліотечних установ, так і щодо методів і форм навчання вітчизняних бібліотечно-інформаційних спеціалістів. Останнє зумовлене трансформацією навчання, що має глобальний масштаб, а саме:

- посилення ролі освіти як для окремої людини, так і для суспільства в цілому;
- адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості;
- масовий характер освіти і її безперервність як нова якість;
- активне опанування людиною способів пізнавальної діяльності;
- орієнтація навчання на особистість що навчається, забезпечення можливостей її саморозкриття.

Ці загальноосвітні тенденції накладаються на специфіку як усієї вітчизняної системи вищої освіти, що за умов недофінансування й перманентного реформування переходить до Болонської системи, так і вимоги бібліотечної практики до сучасних фахівців, котрі працюють у бібліотеці. Все це зумовлює актуальність і підвищену увагу вітчизняних фахівців до проблем бібліотечно-інформаційної освіти, яка має допомогти студентам здобути відповідні знання та набути навичок, зокрема і завдяки розробці й запровадженню спеціальних навчальних дисциплін, однією з яких є «Аналітика тексту».

Означена навчальна дисципліна в контексті сучасних досягнень теорії бібліотекознавства й соціальних комунікацій зміцнює теоретичну і практичну професійну підготовку бакалаврів

спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія». Курс продовжує формування навичок аналізу інформації, закладених дисциплінами «Документознавство», «Інформаційні ресурси», «Аналітико-синтетична обробка інформації». Практична частина курсу передбачає поетапний аналіз текстів різних жанрів для вирішення конкретних аналітичних завдань із самостійним плануванням блок-схем аналізу й освоєнням відповідних комп'ютерних прикладних програм аналізу текстів.

Проблеми аналітики тексту присвячені численні сучасні дослідження, зокрема праці Л. Бабенко, Л. Васильєва, А. Єсіна, О. Каменської, І. Гальперіна, Г. Калигича, П. Конотопова, І. Кузнецова, Є. Кубрякової, Ю. Курносова, Д. Лихачова, Ю. Лотмана, С. Терещенка, М. Тихомирова, А. Устіна. Значне місце аналізу текстів відведене й у дослідженнях фахівців із дисциплін соціально-комунікаційного циклу, зокрема Д. Блюменау, Н. Гендіної, Р. Гіляревського, Г. Гордукалової, А. Гречихіна, І. Давидової, В. О. Ільганаєвої, Н. Кушнарєнко, В. Леонова, А. Михайлова, Е. Семенюка, Г. Сілкової, Н. Слядневої, М. Сороки, Ю. Столярова, Д. Теплової, А. Чорного, В. Удалової. Слід підкреслити, що завдячуючи цим і багатьом іншим фахівцям отримані вагомі наукові результати щодо жанрових різновидів тексту та їх особливостей, засобів і методик аналізу, обробки й переробки текстів тощо. Але залишаються невирішеними проблеми, серед яких однією з найактуальніших є та, що зазначена дисципліна не має загальноприйнятого визначення свого головного об'єкта — тексту — й майже кожне дослідження в цьому напрямі починається з розгляду питання: що ж таке текст і які ознаки або властивості характеризують позначене цим терміном. Тобто загальновибраного визначення тексту понині не існує, і відповідаючи на це питання, різні автори вказують на різні аспекти цього явища:

- існування його творця, котрі реалізує в тексті певний задум;
- основну роль тексту як засобу вербальної комунікації;
- функціональну завершеність цього мовного об'єкта тощо [14, с. 72].

Крім того, як окрема навчальна дисципліна аналітика тексту у вітчизняних дослідженнях не розглядалася.

Зважаючи на вищезазначене, метою статті є розгляд ролі, форми та змісту навчальної програми дисципліни «Аналітика тексту», який викладають на факультеті бібліотекознавства й інформатики Харківської державної академії культури для бакалаврів зі спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія».

Насамперед увага студентів звертається на те, що сам термін «текст» (від лат. *textus* — тканина, сплетення, з'єднання) є

багатозначним. Це пояснюється тим, що текст є об'єктом вивчення декількох дисциплін, кожна з яких по-своєму трактує означене поняття. Наприклад, у семіотиці під текстом розуміються осмислена послідовність будь-яких знаків, будь-яка форма комунікації. Зважаючи на це, текстом можуть бути обряд, танець, ритуал тощо. У мовознавстві текст — послідовність вербальних (словесних) знаків. Вербальний (словесний) текст може бути усним і письмовим [5; 9; 14; 18].

Наприкінці минулого століття стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, проникнення комп'ютерів у всі сфери життя людини зумовили виникнення таких понять, як «гіпертекст» і «медіатекст». Паралельно на перетині наукових дисциплін (текстології, лінгвістики тексту, поетики, риторики, прагматики, семіотики, герменевтики) виникла нова теорія тексту, завдання якої — знайти текстотворючі закономірності, властиві всім текстам.

Отже, існують різні визначення поняття «текст». З точки зору розглядуваного курсу текст — це письмовий твір мовного творчого процесу, логічно завершений, що складається з особливих мовних висловлювань, об'єднаних різними типами лексичних і стилістичних зв'язків, має відповідну спрямованість і прагматичну настанову [22, с. 328]. Текст є джерелом інформації й об'єктом згортання (аналітико-синтетичної переробки), що робить його надзвичайно важливим для бібліотечно-інформаційних працівників, особливо за умов становлення суспільства знань.

Таким чином, актуальність запровадження курсу «Аналітика тексту» зумовлена тим, що робота з текстом як об'єктом інформаційного аналізу потребує обов'язкового знання основних властивостей тексту, без якого неможливі: професійна аналітико-синтетична переробка інформації, виробництво бібліотекою якісних інформаційних продуктів і послуг та інформаційно-аналітична діяльність бібліотеки в цілому [1-5; 10; 12; 16; 17; 24]. Остання, як відомо, нині пронизує всі сфери людської діяльності, проте вирізняється серед них своїми цілями, завданнями, засобами та результатами. Створення аналітичних центрів різного рівня, підготовка оглядово-аналітичних документів, зокрема й бібліотеками, розробка інформаційно-аналітичних технологій зумовили необхідність підготовки як фахівців з інформаційної аналітики, так і бібліотекарів, що набули навичок аналізу текстів. Як зазначає Г. Гордукалова [4], прихильники інтелектуалізації бібліотечної професії зосереджують свої зусилля на переході від інформації до передачі знання про об'єкт запиту, вважаючи такий перехід перспективним для професії в цілому. Тобто аналітика тексту розглядається як необхідний «інструмент» для підготовки компетентних

відповідей на нетипові запити читачів. Відомо, що в зарубіжних бібліотеках упроваджена посада «менеджер знань», розпочата підготовка фахівців з інформаційно-аналітичної діяльності з кваліфікацією «референт-аналітик» у рамках бібліотечної професії тощо.

Тобто, все актуальнішою стає організація інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек, яка виявляється в таких їх основних функціях, як інформаційна і когнітивна. Тому в сучасному бібліотекознавстві спостерігається посилення інтересу до загальних понять інформації, знання та їхніх аспектів. При цьому, якщо інформаційна функція передбачає введення до обігу й організацію інформаційних ресурсів, доступ до інформації, її поширення й обмін нею, то когнітивна функція переважно забезпечується процесами доступу, аналізом, синтезом і наданням знань, проведенням бібліотекою наукових досліджень. Це пов'язано, по-перше, з тим, що сама соціально-комунікативна діяльність розглядається як реакція на необхідність обробляти, зберігати і передавати знання (що завжди було невід'ємним атрибутом людської діяльності), а сутність бібліотечної діяльності полягає в забезпеченні доступу до знань; по-друге — із сучасними тенденціями розвитку системи соціальних комунікацій, що в структурно-організаційному сенсі виявляються в наявності документально-інформаційних і когнітивних структур системи соціальних комунікацій [19; 20; 22].

Зважаючи на це, курс «Аналітика тексту», що викладається в Харківській державній академії культури, розглядається як навчальна дисципліна, що в контексті сучасних досягнень теорії бібліотекознавства та соціальних комунікацій посилює світоглядну і теоретичну професійну підготовку бакалаврів зі спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія».

Зокрема, метою зазначеної дисципліни є формування професійних знань і навичок аналізу тексту. Для її досягнення слід вирішити такі завдання:

- надати системне бачення цілісності тексту, його властивостей і ознак;
- сформувати уявлення про розходження семіотичного й інформаційного аналізу тексту, можливості використання сучасних досягнень філології, психології сприйняття тексту;
- виробити навички основних процедур аналізу тексту, вміння будувати блок-схеми аналізу для вирішення конкретного аналітичного завдання;
- сприяти освоєнню алгоритмів і типових програмних продуктів для аналізу тексту;
- закріпити навички аналізу текстів різного призначення;
- розвивати формально-логічні здібності студентів.

На основі теоретичних та практичних доробок вітчизняних і зарубіжних фахівців визначені такі вимоги до знань, умінь і навичок студентів. Передусім, успішне освоєння навчальної дисципліни передбачає набуття майбутніми бакалаврами основних уявлень про історію вивчення тексту, його системні властивості. Підгрунття майбутньої успішної фахової діяльності складають: знання про досягнення суміжних галузей науки стосовно дослідження тексту, навички роботи з прикладними програмами аналізу тексту, пакетами програм для статистичної обробки даних, уявлення про досягнення формальної й математичної логіки в аналізі тексту та головні підходи до аналізу тексту в семіотиці, герменевтиці, текстології, когнітивній психології, а також тенденції їхнього розвитку.

У процесі вивчення курсу «Аналітика тексту» студент повинен опанувати поняттєвий апарат, методи й процедури інформаційного аналізу тексту, ознайомитися з багатоаспектною типологією текстів і їхніми особливостями. Під час навчання слід продемонструвати знання про розмаїтість завдань аналітики тексту і способи їх вирішення, критерії оцінки відтворюваності й вірогідності результатів аналізу текстів, можливості зниження суб'єктивного впливу на них.

Стосовно практичних навичок навчальний курс передбачає проведення лабораторних і практичних занять. Їх результатом є набуття студентом таких умінь: формулювання цілей і постановка завдань інформаційного аналізу текстів, вибір методів і процедур для їх досягнення; опанування нових алгоритмів аналітики тексту, розробка блок-схеми для конкретних завдань, здійснення аналізу текстів різного функціонального, тематичного й жанрового характеру, доведення результатів аналізу до рівня практичних, методичних і змістових рекомендацій.

Курс аналітики тексту майбутніми бакалаврами факультету бібліотекознавства й інформатики ХДАК вивчається протягом одного (8-го) семестру. На це згідно навчального плану відводиться 20 лекційних, 28 практичних годин та самостійна робота. Навчальна дисципліна складається з 2-х модулів, які містять 10 тем, пов'язаних між собою змістовими складовими.

Перший модуль — це 5 тем, пов'язаних з характеристиками тексту як об'єкта інформаційно-аналітичного дослідження: текст, його властивості й функції; формальна структура тексту; змістова структура тексту; методи семантичного аналізу; комплексний аналіз тексту.

Другий модуль — 5 тем, присвячених базовим аналітичним технологіям аналізу текстів окремих різновидів: текстова розмаїтість; жанрові особливості тексту; форми подання даних; контроль даних; алгоритмізація аналізу текстів.

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі заліку. Передбачено рубіжні етапи контролю: усне опитування, перевірка конспектів, тестування, практичні заняття.

Опануванню інформаційно-аналітичних технологій аналізу тексту бібліотечними фахівцями сприяє блочно-модульний принцип структурування інформаційно-аналітичних знань, які допомагають набуттю вмінь і навичок інформаційного аналізу текстів різних видів, розвивають творчі здібності. Окрім того, розвиток і поглиблення знань з аналітики тексту формують сучасний світогляд, уміння їх практичного використання під час вирішення різноманітних професійних, організаційних та управлінських проблем діяльності бібліотечного соціального інституту (БСІ).

Загалом, на основі зазначеного можна дійти висновку, що зміст курсу «Аналітика тексту» розкриває історичні, теоретичні та методологічні основи інформаційно-аналітичного аналізу тексту, надає студентам необхідну сукупність теоретичних і практичних знань із цього напрямку.

Перспективи подальших досліджень полягають, по-перше, в оновленні та підвищенні рівня методичного забезпечення розглядуваної навчальної дисципліни. По-друге, зважаючи на роль уміння раціональної роботи з текстами в забезпеченні ефективності навчання і практичної діяльності в багатьох сферах і галузях, можна вважати за доцільне її введення до навчальних планів підготовки фахівців і з інших спеціальностей.

Список літератури

1. Блюменау Д. И. Информационный анализ/синтез для формирования вторичного потока документов / Д. И. Блюменау. — СПб. : Изд-во Профессия. — 2002. — 240 с.
2. Блюменау Д. И. Информация и информационный сервис / Д. И. Блюменау. — Л. : Наука, 1989. — 190 с.
3. Гендина Н. И. Формирование информационной культуры личности в библиотеках и образовательных учреждениях : учеб.-метод. пособие / Н. И. Гендина, Н. И. Колкова, И. Л. Скипор, Г. А. Стародубова. — М. : Школ. б-ка, 2002. — 288 с.
4. Гордукалова Г. Ф. Анализ информации: технологии, методы, организация: учеб.-практ. пособие / Г. Ф. Гордукалова. — СПб. : Профессия, 2009. — 512 с.
5. Гречихин А. А. Жанры информационной литературы: Обзор. Реферат / А. А. Гречихин, И. Г. Здоров, В. И. Соловьев. — М. : Книга, 1983. — 320 с.
6. Давидова І. О. Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві / І. О. Давидова. — Х. : ХДАК, 2005. — 295 с.
7. Демчина Л. І. Вища бібліотечно-інформаційна освіта в сучасній Україні: формування документологічної складової : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.03 «Книгознавство,

- бібліотекознавство, бібліографознавство» / Л. І. Демчина; Харківська державна академія культури. — Х., 2008. — 20 с.
8. Деревянко Е. В. Навигаторы знания: будущее информационной и библиотечной профессий / Е. В. Деревянко // Библиотековедение. — 2000. — № 2. — С. 8–11.
  9. Есин А. Б. Принципы и приемы анализа литературных произведений / А. Б. Есин. — М. : Флинта: Наука, 2000. — 246 с.
  10. Зупарова Л. Б. Аналитико-синтетическая переработка информации / Л. Б. Зупарова, Т. А. Зайцева; под ред. Ю. Н. Столярова. — М. : изд-во ФАИР, 2008. — 400 с.
  11. Информация: поиск, анализ, защита / Авт.-сост. И. Н. Кузнецов. — Минск: Амалфея, 2002. — 320 с.
  12. Ільганаєва В. О. Аналітика в структурі бібліотечної діяльності / В. О. Ільганаєва // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. — Х. : ХДАК, 2007. — Вип. 23. — С. 109–117.
  13. Калитич Г. Когнітивно-інформаційні системи інтелектуалізації суспільства / Г. Калитич // Інформатизація та нові технології. — 1993. — №1. — С. 7 9.
  14. Кубрякова Е. С. О тексте и критериях его определения / Е. С. Кубрякова // Текст. Структура и семантика. — Т. 1. — М., 2001. — С. 72 81.
  15. Курносов Ю. В. Аналитика, методология, технология и организация информационной аналитической работы / Ю. В. Курносов, П. Ю. Котопов. — М. : РУСАКИ, 2004. — 512 с.
  16. Кушнарєнко Н. М. Наукова обробка документів : підручник / Н. М. Кушнарєнко, В. К. Удалова. — Вид. 2-е, випр. і доп. — К. : «Знання», 2004. — 331 с.
  17. Леонов В. П. Реферирование и аннотирование научно-технической литературы / В. П. Леонов. — Новосибирск: Наука, 1986. — 172 с.
  18. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек — текст — семиосфера — история. — М. : Языки рус. культуры, 1996. — 477 с.
  19. Семенюк Е. П. Інформаційно-аналітична діяльність у структурі та механізмах соціальної практики / Е. П. Семенюк // Науково-технічна інформація. — 2003. — № 2. — С. 42–44.
  20. Сляднева Н. А. Информационно-аналитическая деятельность: проблемы и перспективы / Н. А. Сляднева // Информационные ресурсы России. — 2001. — № 2. — С. 14–21.
  21. Сорока М. Б. Національна система реферування української наукової літератури / М. Б. Сорока ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — К. : НБУВ, 2002. — 209 с.
  22. Социальные коммуникации: теория, методология, деятельность : словарь-справочник / авт.-сост. В. А. Ильганаева. — Х. : КП «Город. Типография», 2009. — 392 с.
  23. Танатар Н. В. Информационно-аналитические системы оценки состояния науки / Н. В. Танатар // Наука та наукознавство. — 1996. — №3–4. — С. 124 132.
  24. Теплов Д. Ю. Некоторые вопросы теории и методики реферирования технической литературы / Д. Ю. Теплов // Техн. б-ки СССР. — 1965. — №10. — С. 13 19.

25. Філіпова Л. Я. Аналітична складова інформаційної діяльності: уточнення сутності, ознак і процесів [Електронний ресурс] / Л. Я. Філіпова, І. В. Захарова // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. — Х. : ХДАК, 2009. — Вип. 28. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkhdak/2009_28/V28-2-01.pdf

Надійшла до редколегії 30.08.2012 р.

УДК [004.032.6:021](477)

Л. В. КИСЛЮК

ОПАНУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ

Аналізується стан опанування мультимедійних технологій у бібліотеках України.

Ключові слова: мультимедійні технології, бібліотека, медіатека.

Анализируется состояние освоения мультимедийных технологий в библиотеках Украины.

Ключевые слова: мультимедийные технологии, библиотека, медиатека.

Development of multimedia technologies in libraries of Ukraine is analyzed.

Key words: multimedia technologies, library, media library.

Виклики сучасного суспільства потребують змін у діяльності бібліотек у напрямі опанування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Мультимедійні технології (ММТ) змінюють інформаційне середовище, формують комунікаційний простір, у якому інформація передається, презентується, переробляється за допомогою різних засобів на різноманітні її види: текстову, графічну, звукову, відеоінформацію. Безперечно, бібліотеки не можуть бути осторонь ММТ, задовольняти інформаційні потреби користувачів, іти відповідно до вимог часу, опановувати новітні технології.

До питань використання мультимедійних технологій у бібліотеках звертається багато українських і зарубіжних дослідників, зокрема Л. І. Алешин, Т. О. Колесникова, С. А. Тавальбех, Г. В. Шемаєва, О. В. Шликова й інші. Автори розкривають сучасні підходи до їх визначення, досліджують можливості та функції, пропонують напрями застосування. Водночас залишається актуальною проблема освоєння мультимедійних технологій в українських бібліотеках різних типів і видів.

Метою статті є висвітлення результатів аналізу стану опанувати ММТ у бібліотеках України.